

Нагородне право України: доктринальний погляд на предмет, метод та систему

Ковбас І. В.

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
вул. Коцюбинського, 2, м. Чернівці, Україна
kovbasigor@ukr.net*

Ключові слова:

нагородне право, предмет, метод, ознаки, система, система права, правова наука.

Оновлений доктринальний підхід до розуміння системи права України істотно активізує потребу з'ясування ролі і місця у ній об'єднань норм права, які протягом тривалого часу вважалися елементами «традиційних» складників системи права – галузей права, проте із плином часу суттєво кількісно зросли, розширили сферу свого регулюючого впливу. Як наслідок, сформувалося підґрунтя для різноваріативного розгляду їх або ж як самостійних елементів системи права – галузей права, або ж як комплексних правових інститутів, або ж комплексних галузей права. При цьому представниками різних галузевих правових наук обґрунтовується їх приналежність до різних (інколи навіть діаметрально протилежних) елементів системи права, наявність притаманних саме останнім характерних властивостей. У результаті в наявності значна кількість наукових фахових джерел зі змістовно протилежними положеннями, що істотно ускладнює з'ясування реальної ролі і значення зазначених об'єднань норм права у сучасному регулюванні суспільних відносин в Україні. Одним із таких «дискусійних» із погляду з'ясування місця і ролі у сучасній системі права України елементів можна вважати норми права, які регулюють суспільні відносини, безпосередньо пов'язані з упровадженням та застосуванням нагород (зокрема, державних нагород) та гарантуванням такого впровадження і нагородження. Задля цього доцільним є з'ясування наявності у відповідній сукупності тих ознак, які дають змогу відповісти на це запитання. Мета роботи – на підставі аналізу тематичних наукових джерел з'ясувати наявність у об'єднанні норм права, зорієнтованих на врегулювання відносин у нагородній справі, однак які б дали змогу визначити місце і роль зазначеного об'єднання норм права у сучасній системі права України. Під час написання роботи використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, серед яких: порівняльно-правовий, експертних оцінок, логічний, діалектичний, прогнозування, моделювання. Об'єктом дослідження є суспільні відносини, безпосередньо пов'язані з регулюванням нагородної справи. Предметом дослідження є теоретико-методологічні підходи до розуміння нагородного права, його ознак, які дають змогу з'ясувати його місце у системі права України, його предмету, методу та системи.

Акумуляуючи все вищезазначене, цілком можна вести мову про можливість і доцільність виокремлення у системі сучасного права України певної сукупності норм права, яку можна назвати нагородним правом. З урахуванням наявних фахових наукових напрацювань нагородне право цілком можна вважати «новаційним» елементом системи права України (саме як окремого елемента), хоча норми права, які регулюють відносини, пов'язані з упровадженням та використанням нагород, формувалися протягом тривалого періоду, модифікувалися кількісно (зростала кількість) й якісно (змінювався їх зміст), а саме як певної виокремленої

сукупності ці норми права набули ознаки останнім часом. Предметом нагородного права слід уважати суспільні відносини, безпосередньо пов'язані з упровадженням та застосуванням нагород як атрибуту держави для відзначення заслуг особи (колективу) перед державою, суспільством. Специфіка предмету зумовлює формування нагородного права за рахунок поєднання регулятивних та охоронних норм права, матеріальних та процедурних норм права. Метод нагородного права безпосередньо пов'язаний із його предметом і відрізняється поєднанням «домінування» імперативно-правових засобів, прийомів, способів, дій та певними диспозитивними засадами регулювання стосовно окремих сфер регулюючого впливу. Щоправда, імперативні засади останнього все ж таки є домінуючими. Визначаючи місце нагородного права в системі права України, слід ураховувати таке: в аспекті поділу права на приватне та публічне воно належить до публічного права, в аспекті поділу права на регулятивне та охоронне є «змішаним», бо охоплює ці два види норм і регулює відповідні відносини й займає «межове» місце між ним, в аспекті поділу на матеріальне і процедурне – аналогічний варіант вирішення. В аспекті поділу системи права на елементи (галузі, підгалузі, інститути, норми) нагородне право все ж таки є підгалуззю, бо для самостійної галузі права воно не має всього унікального переліку ознак (виокремлено предмет із поєднанням сфер регулювання адміністративного та конституційного права), суто імперативно-диспозитивний (при превалюванні імперативних засад) метод, розпорошене численне законодавство без наявності кодифікованого акту (хоча нагородне законодавство можна розглядати як галузь національного законодавства), а також принципи й інтерес (публічний інтерес) як вектор регулювання, щоправда, з поступовим формуванням ознак самостійної галузі права.

Award law in Ukraine: a doctrinal vision of the subject-matter, method and system

Kovbas I. V.

*Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Kotsyubynskoho str., 2,
Chernivtsi, Ukraine
kovbasigor@ukr.net*

Key words:

*award law, subject, method, features,
system, legal system, legal science.*

Updated doctrinal approach to the understanding of the legal system of Ukraine has substantially increased the need for clarification of the role and place of complexes of legal norms, which for a long time have been considered as the elements of “traditional” components of the system of law – branches of law. But over time, they have substantially increased in quantities and expanded the scope of its regulatory impact. As a result, it is formed the basis for their comprehensive study as independent elements of the system of law – branches of law, or as a complex of legal institutions, or complex branches of law. At the same time, the representatives of various branch legal sciences prove their belonging to different (sometimes opposite) elements of law, the availability of characteristics inherent to the latter. Thus, there is a significant number of academic professional sources including opposite provisions, which significantly complicate the clarification of the real role and importance of the mentioned complexes of legal norms in the modern regulation of public relations in Ukraine. One such “controversial” elements, from the perspective of clarifying

the place and role in the modern legal system of Ukraine, can be considered the rules of law which regulate social relations directly related to the implementation and application of awards (in particular, state awards) and the guarantee of such implementation and rewarding. For this very reason, it is reasonable to ascertain the availability of features in the relevant set that makes it possible to answer this question. Based on the analysis of subject-related scientific sources, the aim of the research is to identify the availability of legal rules in the complex which are focused on regulating relations in the awards practice, however, which would allow to determine the place and role of the mentioned complex of legal rules in the modern legal system of Ukraine. Methodology. When writing the work, the authors uses general scientific and special methods of scientific knowledge, as follows: comparative-legal, expert assessments, logical, dialectical, forecasting and modeling. The object of the research is public relations directly associated with the regulation of the award practice. The subject of the research is theoretical and methodological approaches to the comprehension of award law, it features that permit to figure out its position in the legal system of Ukraine, of its subject matter, the method and system. Results. Accumulating the above, one can refer to the possibility and expediency of allocation in the modern legal system of Ukraine of a specific complex of legal norms, which can be called award law. Given the available professional research best practices, award law can be considered as an “innovative” element of the system of law of Ukraine (as an individual; element). Although, the rules of law, which regulate relations associated with the implementation and use of awards, were being formed over a long period, modified quantitatively (increased number) and qualitatively (change of their contents). And these rules of law have gained the features of a particular complex recently. The subject of award law should be regarded as public relations which are directly related to the implementation and use of awards as an attribute of the state to commemorate the merit of the person (group) to the state, society. The specifics of the subject leads to the formation of award law through a combination of regulatory and enforcement, substantive and procedural rules of law. Method of award law is exclusively connected with its subject and characterized by a combination of “dominance” of mandatory legal means, methods, techniques, actions, and defined dispositive basis for the regulation of individual areas of regulatory impact. However, the imperative principles of the latter are still dominant. When determining the place of award law in the legal system of Ukraine, one should take into account the following: in the aspect of division of law into private and public – it refers to public law; in terms of the division of law into regulatory and enforcement – it is “mixed” because it encompasses these two types of rules and governs the relationship and takes a “boundary” between them; in the aspect of the division into substantive and procedural – it is a similar solution. In the aspect of division of legal system elements (sectors, subsectors, institutions, norms), award law is a subbranch as for an independent branch of law it doesn't have a unique list of traits (the subject includes a combination of regulation areas of administrative and constitutional law), a purely imperative and dispositive (under the prevalence of imperative principles) method, dispersed numerous legislation without the availability of a codified act (although, award legislation can be regarded as a branch of national legislation) and the principles and interest (public interest) as the vector control, however, with the gradual development of features of an independent branch of law.

Вступ. Актуальність. Оновлений доктринальний підхід до розуміння системи права України істотно активізує потребу з'ясування ролі і місця у ній об'єднань норм права, які протягом тривалого часу вважалися елементами «традиційних» складників системи права – галузей права, проте з плином часу суттєво кількісно зросли, розширили сферу свого регулюючого впливу. Як наслідок, сформувалося підґрунтя для різновариативного розгляду їх або ж як самостійних елементів системи права – галузей права, або ж як комплексних правових інститутів, або ж комплексних галузей права. При цьому представниками різних галузевих правових наук обґрунтовується їх приналежність до різних (інколи навіть діаметрально протилежних) елементів системи права, наявність притаманних саме останнім характерних властивостей. У результаті в наявності значна кількість наукових фахових джерел зі змістовно протилежними положеннями, що істотно ускладнює з'ясування реальної ролі і значення зазначених об'єднань норм права у сучасному регулюванні суспільних відносин в Україні. Одним із таких «дискусійних» із погляду з'ясування місця і ролі у сучасній системі права України елементів можна вважати норми права, які регулюють суспільні відносини, безпосередньо пов'язані з упровадженням та застосуванням нагород (зокрема, державних нагород) та гарантуванням такого впровадження та нагородження. Представниками наук конституційного, адміністративного та трудового права підготовлено чимало робіт із відповідної проблематики з обґрунтуванням відповідної галузевої приналежності відповідного об'єднання норм права та визначенням різної елементної приналежності, що лише загострює дискусію та ускладнює науковий базис для сучасного нормопроектного процесу, пов'язаного з докорінним переглядом засад регулювання відносин нагородної справи.

Незважаючи на наявність робіт Д. Коритько, А. Майдебури, В. Бігуна, В. Заїки, І. Картузової, А. Осадчого, М. Дей та ін., відкритим залишається питання, що ж являє собою сьогодні нагородне право й яке місце воно посідає у системі права України. Навіть з огляду на погляд на систему права у її розподілі на матеріальне та процедурне, регулятивне й охоронне, приватне і публічне, важливо все ж таки з'ясувати, чи варто зазначене об'єднання норм права як складника вже сформованих елементів системи права, чи все ж таки це новаційний елемент із притаманними йому ознаками? У світлі обґрунтування позицій щодо потреби розроблення і прийняття єдиного нормативно-правового акта, який об'єднує всі положення, котрі регулюють відносини у сфері нагородної справи, питання виокремлення об'єднань

відповідних норм права у системі права ще більше актуалізується, як і співвідношення зазначеного об'єднання норм права та положень нагородного законодавства. Отримавши відповідь на це запитання, можна визначити і пріоритети нормопроектної роботи у сфері нагородної справи й досягти позитивного результату.

Мета роботи – на підставі аналізу тематичних наукових джерел з'ясувати наявність у об'єднання норм права, зорієнтованих на врегулювання відносин у нагородній справі, які б дали змогу визначити місце і роль зазначеного об'єднання норм права у сучасній системі права України. **Методологія.** Під час написання роботи використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, серед яких – порівняльно-правовий, експертних оцінок, логічний, діалектичний, прогнозування, моделювання. **Об'єктом дослідження** є суспільні відносини, безпосередньо пов'язані із регулюванням нагородної справи. **Предметом дослідження** є теоретико-методологічні підходи до розуміння нагородного права, його ознак, які дають змогу з'ясувати його місце у системі права України, його предмету, методу та системи.

Виклад основного матеріалу. I. Основні доктринальні підходи до розуміння нагородного права та його місця в системі права. Аналіз наявних доктринальних джерел свідчить про те, що проблематика нагородного права привертає увагу представників різних галузевих правових наук, насамперед учених-конституціоналістів, учених-адміністративістів, учених-трудоваків і, безперечно, фахівців з теорії права. Умовно можна навіть виокремити кілька «базових» підходів у доктрині права до розуміння цього питання. Так, насамперед, це розгляд нагородного права в аспекті прив'язки до сукупності норм права, які регулюють суспільні відносини, пов'язані з нагородженням, заохоченням, стимулюванням (наприклад, роботи Н. Пархоменко, Н. Оніщенко, П. Рабіновича, М. Козюбри та ін.), із цим правовим феноменом у його співвідношенні з примусом, покаранням (наприклад, роботи О. Петришина, Ю.Тихомирова, Р. Калюжного, В. Ковальського та ін.). Другим «умовним» напрямом доктринального дослідження є розгляд нагородного права в аспекті його приналежності до різних елементів системи права України. У цьому аспекті варто було б зазначити таке. Представники різних галузевих правових наук обґрунтовують приналежність нагородного права до «свого» елементу системи права України. Так, наприклад, А. Майдебура у роботі «Конституційно-правовий статус державних нагород в Україні» зазначає, що «нагородне право є комплексною галуззю права, в якій поєднуються норми і правові інститути

конституційного, адміністративного та трудового права» [1, с. 4]. До того ж він робить уточнення, що «переважна більшість відносин, пов'язана з державними нагородами, урегульована саме конституційним правом, за рахунок норм якого формується нагородне право» [1, с. 8]. Охарактеризувавши відповідну сукупність норм права, вчений-юрист уточнює, що комплексним характером відрізняється й метод такої сукупності норм права. За його твердженням, нагородному праву властиві такі методи, як «загальні (імперативний і диспозитивний) та спеціальні (рекомендаційний і декларативний)» [1, с. 8]. Водночас зазначає, що «... базовим інструментом у нагородному праві є інститут державних нагород» [1, с. 13]. Цілком можна погодитися з тим, що комплексним характером відрізняється та значна кількість норм права, яка покликана регулювати всі суспільні відносини, які пов'язані з «основними» та «дотичними» питаннями нагород як виду заохочення, переконання у публічно-владній діяльності суб'єктів публічного адміністрування: встановлення державних нагород, реалізації повноважень Президента України як голови держави щодо державного нагородження й одночасно нагородне провадження як різновид публічної процедури з її поділом на стадії, етапи, дії тощо, залучення громадськості до обговорення кандидатури особи для нагородження. Не можна одночасно зазначити, які норми у цій структурі є домінуючими, а отже, й однозначно відповісти на запитання, чим саме є нагородне право – галуззю (у т. ч. й комплексною) чи все ж таки інститутом, підгалуззю тощо. Підтвердженням можуть слугувати праці вчених-адміністративістів, які обґрунтовують приналежність нагородного права до системи адміністративного права (наприклад, роботи Л. Біли-Тіунової, Т. Коломoeць, М. Титаренко тощо) переважно як підгалузі. Р. Мельник, обґрунтовуючи новаційний підхід до розгляду системи адміністративного права, також пропонує виділити нагородне право як елемент Особливого адміністративного права. М. Титаренко обґрунтовує належність нагородного права до підгалузей адміністративного права, як, до речі, й Т. Коломoeць. Нагородне право в аспекті його процедурного складника як елементу адміністративно-процедурного права пропонують розглядати О. Миколенко, О. Кузьменко та ін. Нагородне право як інститут адміністративного права пропонує розглядати Є. Трофимов, зокрема зазначаючи, що «це – система адміністративно-правових норм, які регулюють єдині за управлінською природою й методом переконання суспільні відносини щодо встановлення та застосування офіційних нагород» [2, с. 10]. При цьому вчений-юрист не просто формулює, а й обґрунтовує свою позицію, поси-

лаючись на те, що і предмет, і метод правового регулювання є саме характерним для адміністративного права – «...це різновид управлінських відносин, які мають публічно-правовий характер, котрий досить активно використовується в адміністративному праві» [2, с. 10]. Є. Трофимов намагається навіть обґрунтувати приналежність нагородного права до адміністративного права. Так, зокрема, «навіть незважаючи на те що воно не зайняло самостійного місця у системі права ... воно може бути віднесено до системи адміністративного права з огляду на те, що нагородні правовідносини – це різновид управлінських правовідносин, вони мають публічний характер й є виразом заохочувального методу адміністрування. Воно поєднує матеріальні та процесуальні адміністративно-правові норми, які регулюють відносини офіційних нагород та нагородного провадження, а його джерелами є переважно підзаконні нормативно-правові акти... Воно є протилежним за характером впливу адміністративній відповідальності, однак усе ж таки складовим елементом системи адміністративного права» [2, с. 26]. Більше того, вчений-юрист слушно уточнює, що нагородна діяльність як «ядро» предмету нагородного права «... не порушує принципу розподілу влади ... бо не належить ні до законотворчості, ні до правосуддя, а реалізується в межах адміністративних повноважень, які реалізуються саме органами виконавчої влади, хоча в деяких межах притаманні й кожному органу публічної влади, які він виконує, використовуючи низку загальних для державних органів форм і методів впливу» [2, с. 27].

В умовах оновленого підходу до розгляду системи права України з поступовим відходом від поділу на галузі, підгалузі та інститути, важливим є погляд на нагородне право в аспекті визнання його матеріальним або ж процедурним, приватним чи публічним [3, с. 9–17]. Саме на це і звертає увагу у своїй роботі Є. Трофимов [2, с. 10], й у цьому його варто підтримати з огляду на те, що нагородне право органічно поєднує як матеріальні (офіційні нагороди), так і процедурні (нагородження) норми права.

II. Предмет нагородного права. Для з'ясування того, яке ж місце займає відповідна сукупність норм права, яка регулює суспільні відносини, безпосередньо пов'язані з установленням та застосуванням офіційних нагород, потрібно насамперед з'ясувати наявність або ж відсутність тих ознак, які є характерними для елементів системи права взагалі й України зокрема. Йдеться передусім про предмет, метод і джерела. Щоправда, останнім часом у вітчизняній правовій науці все частіше ознакою вважається й «... інтерес окремих осіб та загальнозначущі потреби

в організації життєдіяльності суспільства» [4, с. 715], а також поширення набуває підхід до виокремлення як ознаки і принципів. Стосовно першого варто зазначити, що предмет правового регулювання як «об'єктивний (матеріальний) критерій виокремлення певної сукупності норм права» [4, с. 715], як правило, характеризується наявністю певних ознак, серед яких: «відносини є найбільш значущими для суспільства; мають типовий вираз; виникають у суспільстві шляхом цілеспрямованої діяльності людей, набувають стійкого, повторюваного характеру і призводять до встановлення типових відносин, що викликає усвідомлену потребу суспільства в їх упорядкуванні правилами; придатні для врегулювання нормами права; мають зовнішній прояв і придатні для контролю з боку інститутів суспільства і держави» [4, с. 715].

Предметом нагородного права вчені-адміністративісти вважають суспільні відносини, які виникають у зв'язку з упровадженням та застосуванням офіційних нагород (наприклад, роботи А. Майдебури, Є. Трофимова, М. Титаренко та ін.). Варто зазначити, що Є. Трофімов навіть виокремлює складники предмету нагородного права, а саме: «а) засновницькі відносини, тобто ті, що безпосередньо пов'язані із запровадженням офіційних нагород, їх назвою, формою, місцем у ієрархії нагород; б) статутні відносини, які пов'язані з «прив'язкою» нагород до певних заслуг і визначенням останніх; в) описові, які пов'язані з описом нагороди та документів до неї» [2, с. 11]. Цікавий варіант, проте він більше підходить для позначення норм нагородного права, а не самих суспільних відносин як предмету нагородного права. При цьому відносини як матеріальні, тобто безпосередньо пов'язані із визначенням, розмаїттям, ієрархією нагород, їх описом (цілком можна стверджувати, що це відносини впровадження, опису та статусу офіційних нагород), так і процедурні відносини (щодо всіх стадій, дій, етапів тощо). Для цих відносин характерним є превалювання публічного інтересу, участі суб'єкта публічно-владних повноважень, відсутність (необов'язкова наявність) безпосередніх зв'язків між суб'єктом нагородження та особою, щодо якої таке нагородження здійснюється, які були б опосередковані трудовою діяльністю. Повноваження суб'єктів запровадження та застосування офіційних нагород чітко визначені, пов'язані з реалізацією публічно-владних повноважень. Цілком логічно, що йдеться про відносини, які регулюються нормами публічного права. Однак, з огляду на те, що офіційне нагородження і в аспекті впровадження, і в аспекті застосування пов'язане із повноваженнями Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, цен-

тральних органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, виникає питання приналежності цих норм права до внутрішньоієрархічної структури системи права України. З огляду на вищезазначений предмет, однозначно визначитися не можна, бо в наявності можливе місце нагородного права (і як елементу системи конституційного, і як елементу системи адміністративного права). Тим не менше цілком можна вести мову про унікальність предмету регулюючого впливу з боку нагородного права, яка полягає у тому, що це тільки відносини щодо впровадження нагород як атрибуту держави для відзначення заслуг осіб (колективів) перед державою, суспільством, нагородної процедури (певного алгоритму дій, залучення суб'єктів, прийняття підсумкового рішення тощо), а й гарантування певного статусу (особливого) особи, щодо якої нагороду застосовано (урочисте вручення нагороди, надання пільг, переваг, запровадження відповідальності за незаконні дії щодо нагород тощо). Саме таке поєднання відносин істотно розширює сферу регулюючого впливу нагородного права, а отже, й впливає на його місце в системі національного права.

III. Метод нагородного права. З огляду на метод правового регулювання, слід зазначити, що в наявності розмаїття таких, серед яких: імперативний (щодо вимог стосовно процедури, підстав, кандидатур, дотримання строків тощо), диспозитивний (залучення громадськості, застосування норм по аналогії), рекомендацій та пропозицій. Важливість методу правового регулювання зумовлена тим, що він відіграє роль «формального (юридичного) критерію, адже сам суб'єкт ставить мету і вибирає прийоми її досягнення» [4, с. 715]. Саме метод «визначає порядок, нормативні підстави та юридичні факти, необхідні для виникнення прав та обов'язків або настання юридичної відповідальності; встановлює коло та правовий статус суб'єктів права, зміст та обсяг їхніх прав та обов'язків; використовує певні способи, що утворюють відповідний метод...; передбачає особливості процедур реалізації прав, обов'язків та відповідальності учасників відносин; ...визначає функціональні особливості кожного елементу системи права...» [4, с. 715]. Стосовно нагородного права має місце прояв основних пріоритетних напрямів модифікації методу правового регулювання, які знаходять прояв щодо будь-яких галузей системи права та права у цілому. Ураховуючи «тісний» зв'язок нагородного права з адміністративним та конституційним правом, акцентуючи увагу на особливостях його предмету, сфери регулюючого впливу, цілком логічно мову вести про імперативний метод з упровадженням диспозитивних елементів, хоча, безперечно, вагомий відсоток інструментів впливу та суб'єктів право-

відносин пов'язаний саме з ресурсом імперативного методу, що є цілком зрозумілим, бо йдеться про атрибут держави, а отже, використання цього атрибуту в умовах домінування диспозитивних засад регулювання мати місце не може. Отже, про «сувору» імперативність узагалі не йдеться, тим не менше впровадження диспозитивного методу здійснюється поряд із «винятковими» сферами імперативно-правового регулювання. Таке диспозитивне «втручання» є характерним для сучасного адміністративно-правового регулювання, пов'язаного з докорінним переглядом його функціонального призначення (наприклад, роботи В. Юровської). Більше того, з огляду на превалювання у суб'єктному складі відповідних правовідносин щодо застосування офіційних нагород саме суб'єктів публічного адміністрування, все ж таки доцільно вести мову про певне «тяжіння» нагородного права до системи адміністративного права, хоча й неоднозначне. Більше того, це зумовлено тим, що нагородне право регулює відносини, які безпосередньо пов'язані саме з державними нагородами.

IV. Система нагородного права. І, нарешті, доцільно було б поглянути на нагородне право в розрізі багаторівневості його структури. Як уже неодноразово зазначалося, нагородне право – це сукупність норм права, які визначають моделі поведінки суб'єктів, процедуру її здійснення, визначення, ієрархію, опис, статус офіційних нагород, відповідальність за порушення встановлених приписів, а отже, цілком можливим є його структурний поділ на елементи і виокремлення сукупності норм права та самі норми права. Оскільки нагородне право не є самостійною галуззю права з притаманними останній ознаками й одночасно «переросло» ознаки інституту права, цілком можна було б вести мову про можливість виокремлення у структурі нагородного права інститутів нагородного права та норм нагородного права. До інститутів нагородного права (з акцентом на однорідність відносин регулювання, автономію, цілісність, загальну мету, особливу термінологію) можна було б віднести, наприклад, інститут державних нагород, інститут нагородного провадження тощо. Тим самим виокремивши певні різновиди таких інститутів, які виділяються залежно від змісту суспільних відносин. Щоправда, цілком можна було б вести мову і про виокремлення у нагородному праві інституту регулятивного (наприклад, нагородної процедури) та охоронного (наприклад, інституту адміністративної відповідальності за порушення норм нагородного права) залежно від їх функціонального призначення. Окрім того, з акцентом на безпосередній предмет правового регулювання у нагородному праві можна виділити інститут упровадження офіцій-

них нагород та інститут нагородної процедури. Водночас кожна окрема «клітинка» нагородного права, припис – це норма нагородного права (норма-дефініція, норма-принцип тощо).

Доцільно зупинитися і на системі самого нагородного права, особливо в аспекті підвищеної уваги до системного питання у вітчизняній правовій науці (як щодо системи права України у цілому, так і щодо галузей зокрема). Систему нагородного права варто розглядати в аспекті поділу його на такі складники: інститути, педінститути та норми («традиційний» підхід) й умовно виділені Загальна та Особлива частини або ж, з акцентом на «новаційні» підходи доктрини, – на Загальне нагородне право та Особливе нагородне право. Якщо перше включає норми, покликані визначати поняття «нагорода», норми-дефініції щодо різновидів нагород, стосовно ієрархії нагород у системі останніх, їх ступеневий поділ, документи, які визначають статус нагороди, то Особливе нагородне право цілком можна розглядати як сукупність процедурних норм права (подання документів для нагородження або ж ініціювання нагородної процедури, всі інші стадії, вручення нагороди, відмову від останньої, позбавлення останньої тощо). Можна, беззаперечно, вести мову про виокремлення Особливого нагородного права як сукупності норм права, які регулюють відносини, пов'язані з особливостями окремих нагород та відзначення ними. За таких умов саме Особливе нагородне право фіксує ту специфіку, яка притаманна використанню ресурсу окремих нагород, відзначення окремих категорій осіб (колективів), а Загальне нагородне право об'єднує норми права, які регулюють відносини визначення, розмаїття нагород та засади нагородної процедури.

Кожен із запропонованих варіантів є цікавим, бо розкриває унікальність нагородного права у цілому, яке охоплює і регулятивні, і охоронні, і матеріальні, і процедурні норми. Саме розуміння системи нагородного права і дає змогу з'ясувати особливість його місця в системі сучасного національного права як такого, що займає місце у поділі системи права на регулятивне й охоронне право, – межове місце, бо включає такі норми; у поділі системи права на матеріальне і процедурне – також межове, бо знову ж має місце аналогічний варіант, а у поділі на публічне і приватне – це однозначно публічне право за всіма ознаками, які йому притаманні.

Висновки. Отже, акумулюючи все вищезазначене, цілком можна вести мову про можливість і доцільність виокремлення у системі сучасного права України певної сукупності норм права, яку можна назвати нагородним правом. З урахуванням наявних фахових наукових напрацювань наго-

родне право цілком можна вважати «новаційним» елементом системи права України (саме як окремого елемента), хоча норми права, які регулюють відносини, пов'язані з упровадженням та використанням нагород, формувалися протягом тривалого періоду, модифікувалися кількісно (зростала кількість) й якісно (змінювався їх зміст), а саме як певної виокремленої сукупності, ці норми права набули ознаки останнім часом. Предметом нагородного права слід вважати суспільні відносини, безпосередньо пов'язані з упровадженням та застосуванням нагород як атрибуту держави для відзначення заслуг особи (колективу) перед державою, суспільством. Специфіка предмету зумовлює формування нагородного права за рахунок поєднання регулятивних та охоронних норм права, матеріальних та процедурних норм права. Метод нагородного права безпосередньо пов'язаний із його предметом і відрізняється поєднанням «домінування» імперативно-правових засобів, прийомів, способів, дій та певними диспозитивними засадами регулювання стосовно окремих сфер регулюючого впливу. Щоправда, імперативні засади останнього все ж таки є домінуючими.

Визначаючи місце нагородного права в системі права України, слід враховувати таке: в аспекті поділу права на приватне та публічне – воно належить до публічного права, в аспекті поділу права на регулятивне та охоронне – є «змішаним», бо охоплює ці два види норм і регулює відповідні відносини й займає «межове» місце між ним, в аспекті поділу на матеріальне і процедурне – аналогічний варіант вирішення. В аспекті поділу системи права на елементи (галузі, підгалузі, інститути, норми) нагородне право все ж таки є підгалуззю, бо для самостійної галузі права воно не має всього унікального переліку ознак (виокремлено предмет із поєднанням сфер регулювання адміністративного та конституційного права), суто імперативно-диспозитивний (при переважанні імперативних засад) метод, розпорошене численне законодавство без наявності кодифікованого акту (хоча нагородне законодавство можна розглядати як галузь національного законодавства), а також принципи і інтерес (публічний інтерес) як вектор регулювання, щоправда, з поступовим формуванням ознак самостійної галузі права.

Література

1. Майдебур А. Конституційно-правовий статус державних нагород в Україні : автореф. дис. ... к.ю.н. : 12.00.02. Одеса, 2013. 21 с.
2. Трофимов Є. Наградное дело в Российской Федерации: административно-правовое исследование : автореф. дис. ... д.ю.н. : 12.00.14. Москва, 2013. 46 с.
3. Петришин О., Погребняк С. Система права: загальна характеристика. *Право України*. 2017. № 5. С. 9–17.
4. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 3: Загальна теорія права / ред. кол.: О.В. Петришин (голова) та ін. Харків : Право, 2016. 952 с.

References

1. Maidebura, A. (2013), "Constitutional and legal status of state awards in Ukraine", Thesis abstract for Cand. Sc. (Jurisprudence), 12.00.02, Odesa, Ukraine.
2. Trofymov, Ye. (2013), "Award case in the Russian Federation: administrative and legal research", Thesis abstract for Cand. Sc. (Jurisprudence), 12.00.14, Moscow, Russia.
3. Petryshyn, O. and Pohrebniak, S. (2017), "System of law: ignorant characteristic", *Pravo Ukrainy*, no. 5, pp. 9-17.
4. (2016), *Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia: u 20 t.* [Large Ukrainian legal encyclopedia: in 20 v.], Pravo, Vol. 3: *Zahalna teoriia prava* [The general theory of law] / Petryshyn, O.V. (chairman of the editorial board) et al.; Nats. akademiia pravnych nauk Ukrainy; Instytut derzhavy i prava imeni V.M. Koretskoho NAN Ukrainy; Natsionalnyi yurydychnyi universytet imeni Yaroslava Mudroho, 2017, Kharkiv, Ukraine.